

Utan kontakter med ett lands fackliga organisationer är det svårt att förstå vad som sker i arbetslivet. Fackliga företrädare ger ett annat perspektiv än företag och myndigheter – ett underifrånperspektiv. För att effektivt kunna arbeta med fattigdomsbekämpning i ett land är det avgörande att låta bägge parterna på arbetsmarknaden komma till tals. I denna skrift från LO-TCO Biståndsämnd ges en kortfattad beskrivning av den fackliga rörelsen i Latinamerika och konkreta tips för kontakter med fackföreningar i olika länder.

Fackföreningsrörelsen

Latinamerika

LO-TCO Biståndsämnd
Upplandsgatan 3
SE-111 23 Stockholm
www.lotcobistand.org

Därför behövs kontakter med fackföreningsrörelsen

■ Både FN-stadgan och ILO:s kärnkonventioner slår fast rätten att bilda och tillhöra fackföreningar. Trots detta kränks de fackliga rättigheterna dagligen. Den respekt för fackligt arbete som vi är vana vid i Sverige gäller inte alls i många av världens länder. Detta skadar inte bara människors möjligheter att göra sin röst hörd, utan också samhället att utvecklas.

Totalt sett har den globala fackföreningsrörelsen tappat medlemmar under det senaste decenniet. Men medlemsrasen har framför allt skett i Europa och Nordamerika, i utvecklingsländerna har den fackliga medlemsutvecklingen varit bättre.

I flera fattiga länder har facket behållit sin styrka och i ett antal länder har facket till och med gått framåt. Detta innebär sammantaget att den globala fackföreningsrörelsen förskjutits, en allt större andel av medlemmarna lever i fattiga länder.

För miljontals människor i dessa länder är facklig verksamhet den enda vägen

till inflytande över sin egen livssituation. Facklig organisering nationellt skapar också en möjlighet till internationell facklig samverkan och dialog om arbetsvillkoren i världen. Räknat i antalet individuella medlemmar är facket världens största globala folkrörelse.

Utan kontakter med ett lands fackliga organisationer är det svårt att förstå vad som sker i arbetslivet. Fackliga företrädare

ger ett annat perspektiv än företag och myndigheter. Ett underifrånperspektiv.

För att det ska vara möjligt att effektivt bekämpa fattigdomen är det nödvändigt att höra dessa röster. Minskad fattigdom handlar inte bara om ekonomi – framför allt

handlar det om att ge människor möjlighet att påverka sina villkor i arbetsliv och samhälle. Om bägge parterna på arbetsmarknaden erkänns – både arbetsgivare och fackliga representanter – så kan kollektivavtal upprättas som bidrar till stabilitet och långsiktighet i ekonomin samt förändrade maktstrukturer.

»För miljontals människor i fattiga länder är facklig verksamhet enda vägen till inflytande över sin egen livssituation.«

Utan kontakter med ett lands fackliga organisationer är det svårt att förstå vad som sker i arbetslivet. Fackliga företrädare ger ett annat perspektiv än företag och myndigheter.

I studien *Unions and Collective Bargaining, Economic Effects in a Global Environment* (2003) utgiven av Världsbanken dras slutsatsen att fungerande fackliga organisationer skapar ökad effektivitet i ett lands ekonomi och en mer rättvis fördelning. Det finns alltså ett direkt samband mellan facklig organisering och fattigdomsbekämpning.

En central fråga för den globala fackföreningsrörelsen handlar om kravet på anständiga arbetsvillkor – vanligen kallat *Decent Work*. I begreppet ingår flera saker: fackliga rättigheter, trygga anställningar, löner som det går att leva på, rimliga arbetstider, arbetarskydd och en säker arbetsmiljö. Vissa grupper på den globala arbetsmarknaden har sämre arbetsvillkor än andra. Hit

hör migrantarbetare, kvinnor och personer långt ut i produktionskedjorna, det vill säga de som arbetar för underleverantörer eller i bemanningsföretag.

Den globala finanskrisen, som startade som en kris hos amerikanska bolåneinstitut under 2007, har drabbat människor på arbetsmarknaden världen över. FN-organet ILO redovisar den högsta globala arbetslösheten någonsin, samtidigt har allt fler människor fått otrygga arbeten i form av tillfälliga kontraktsanställningar, säsongjobb eller arbeten på bemanningsfirmor. De har inte bara sämre arbetsvillkor, utan förlorar också arbetet först om krisen ytterligare förvärras.

LO och TCO bedriver fackliga biståndsprojekt genom LO-TCO Biståndsämnd. Projekten finansieras i huvudsak av Sida. Ett huvudsyfte med projekten är att stärka uppbyggnaden av demokratiska fackliga organisationer i omvärlden som ett led i att bekämpa fattigdomen. De fackliga organisationerna är unika eftersom de är den part på arbetsmarknaden som kan teckna kollektivavtal och förhandla med arbetsgivarna vilket i förlängningen skapar förutsättning för ekonomisk tillväxt och långsiktig utveckling.

LO-TCO Biståndsämnd har inga

kontor i de länder där projekten bedrivs. Projekten drivs endast genom existerande fackliga organisationer; nationella, regionala eller globala.

Alla organisationer som kallar sig fackliga är dock inte medlemsstyrda. I flera länder finns fackföreningar som styrs av staten, så kallade gula fackföreningar. I ett land som Kina tilläts enbart den statligt kontrollerade fackföreningsrörelsen. I Zimbabwe har staten bildat en konkurrerande facklig organisation. I andra fall har arbetsgivare initierat facklig verksamhet, som Solidaristarörelsen i Centralamerika eller Inhouse Unions i Pakistan.

LO och TCO samarbetar endast med självständiga och demokratiska fackliga organisationer. Samarbetet bedrivs genom Internationella fackliga samorganisationen (IFS), en global sammanslutning av centralorganisationer. Ofta används också den engelska beteckningen för organisationen, International Trade Union Confederation (ITUC). IFS har för närvarande 311 medlemsorganisationer i 155 länder med sammanlagt 175 miljoner medlemmar. En aktuell lista på IFS medlemsorganisationer finns på: www.ituc-csi.org.

LÄNKAR:

LO-TCO Biståndsämnd:

www.lotcobistand.org

LO: www.lo.se

TCO: www.tco.se

IFS/ITUC: www.ituc-csi.org

ITUC-Africa: www.icftuafro.org

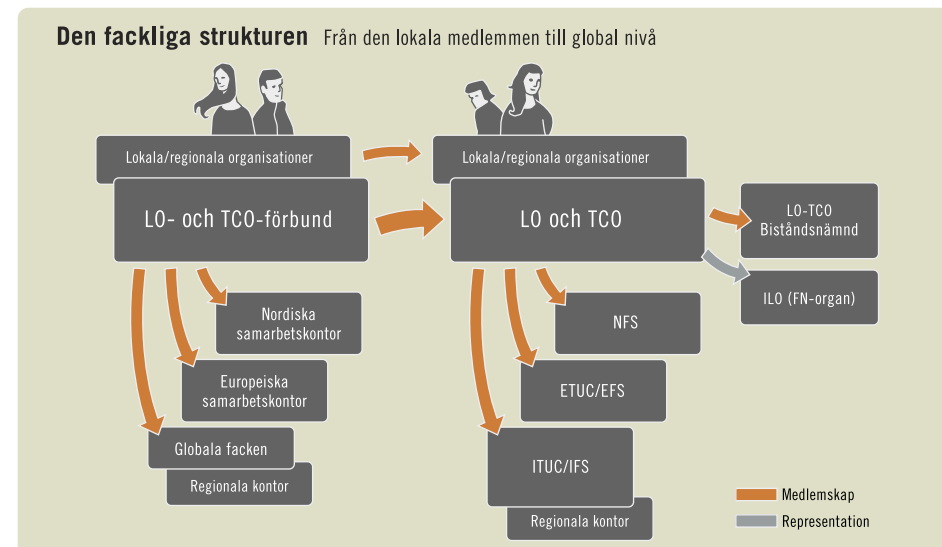
TUCA: www.csa-csi.org

ITUC-AP: www.ituc-ap.org

PERC: <http://perc.ituc-csi.org>

ILO : www.ilo.org

Globala fack: www.global-unions.org

IFS/ITUC består i sin tur av fyra regionala strukturer. ITUC-Africa för organisationer på den afrikanska kontinenten, TUCA för organisationer på den amerikanska kontinenten, ITUC-AP för organisationer i Asien och PERC för europeiska fackföreningar. En separate organisation är Europafacket, vanligen kallad Europeiska fackliga samorganisationen (EFS) för fackliga centralorganisationer inom EU. EFS engelska beteckning är European Trade Union Confederation (ETUC).

LO:s och TCO:s medlemsförbund tillhör globala sammanslutningar för förbund inom samma bransch (Global Union Federation). Tillsammans med dem driver förbunden utvecklingsprojekt. De globala facken arbetar också med gemensamma frågor för sina medlemmar och genomför fackliga solidaritetsaktioner. De bevakar kränkningar av fackliga rättigheter och sluter globala ramavtal med multinatio-

nella företag. Avtalen fungerar som ett kollektivavtal på global nivå och omfattar frågor som till exempel fackliga rättigheter, hälsa, säkerhet och miljö samt jämställdhet på arbetsplatserna. I dag finns ett 70-tal globala ramavtal, men antalet ökar för varje år. Till skillnad från uppförandekoder, som ensidigt antas av företagen, har de godkänts av både arbetstagar och arbetsgivare och är därmed juridiskt bindande. Flera företag med huvudkontor i Sverige har slutit internationella ramavtal, däribland SKF, Skanska, H&M, SCA, IKEA, Securitas och Erlanders. Inom stora multinationella koncerner finns koncernfackliga sammanslutningar. I dessa träffas företrädare för fackklubbar inom koncernen från de regioner i världen där företaget är verksamt. För företag med global räckvidd blir också koncernfacken globala, som exempelvis koncernfacket inom Atlas Copco eller SKF. ■

Många arbetsgivare och repressiva regimer upplever fackföreningarna som ett hot och kränker systematiskt de fackliga rättigheterna. I särskilt farligast är det att vara fackligt aktiv i Colombia

Latinamerikanska fackföreningsrörelsen

■ I flera latinamerikanska stater är fackföreningsrörelsen den dominerande folkrörelsen. Det gäller i bland annat länder i som Brasilien, Argentina, Chile och Dominikanska republiken. Latinamerikansk fackföreningsrörelse spelar en stor roll för att

förbättra villkoren för anställda och för att upprätta en fungerande arbetsmarknad. En central fråga är försvaret av mänskliga rättigheter i arbetslivet, vilket framför allt innebär att de grundläggande ILO-konventionerna sätts i fokus. Men den latina-

merikanska fackföreningsrörelsen spelar också en vidare roll. Flera länder är den offentliga sektorn svag, därför har fackföreningsrörelsen fått överta rollen som bildningsorganisation, som organisatör av fritidsaktiviteter och som informatör i sexualrådgivningsfrågor. Den latinamerikanska fackföreningsrörelsen har också varit en avgörande kraft för att demokratisera flera av länderna. I Paraguay störtades diktatorn Stroessner 1989 av den oppositionella fackliga rörelsen. Även i Brasilien, Bolivia, Chile och Argentina var den fackliga rörelsen en betydande kraft i övergången från diktatur till demokrati.

Den fackliga rörelsen har en lång historia i Latinamerika. När svenska arbetare gick ut i storstrejk 1909 fick de stöd av fackföreningar i Brasilien. Under perioden efter andra världskriget växte den latinamerikanska fackföreningsrörelsen snabbt. I Bolivia kom den att utgöra en rejäl maktfaktor. I Chile var stödet från många fackliga ledare en orsak till att Salvador Allende lyckades vinna presidentvalet. Den terror som följde efter störtandet av Allende 1973 kom därför att rikta sig också mot den fackliga rörelsen. I Mexiko pågår en ständig dragkamp mellan oberoende och mer företagsanknutna fackföreningar. I några länder, som i Ecuador, finns en lång tradition av samarbete

mellan fackföreningsrörelsen och organisationer för ursprungsfolk. En växande grupp fackliga organisationer i Latinamerika organiserar offentliganställda, flera av dessa fackförbund har lett protesterna mot det senaste decenniets privatiseringar. I ett antal länder är också de fackliga rättigheterna inskränkta för offentliganställda, det handlar särskilt om förhandlings- och strejkrätten. Den kanske bäst organiserade yrkesgruppen i Latinamerika är lärarna, i länder som Brasilien, Chile, Argentina och Colombia finns stora lärarförbund.

Den starkaste fackliga rörelsen i Latinamerika återfinns i dag i Brasilien. Det brasilianska CUT (Central Unitaria de Trabalhadores) fungerar som en motor för hela kontinentens fackföreningar. Under 1970-talet organiserade sig bil- och metallindustriarbetare i den gigantiska industristaden São Paulo. En av de centrala ledargestalterna var, Luiz Inácio da Silva, "Lula", som började som facklig aktivist på det svenska företaget Scania – ett av de svenska industriföretag som hade etablerat sig i staden. Snart började en organisering även i andra delar av landet. Parallellt med bildandet av CUT tog några fackliga förtroendevalda också initiativ till det nya arbetarpartiet PT (Partido dos Trabalhadores), som förde Lula till presidentmakten 2002.

DEN AMERIKANSKA KONTINENTENS FACKLIGA ORGANISATIONER:

- IFS/ITUC:s regionala organisation för den amerikanska kontinenten CSA/TUCA har huvudkontor i São Paulo i Brasilien. www.csa-csi.org

I flera länder är den offentliga sektorn svag, därför har fackföreningsrörelsen fått överta rollen som bildningsorganisation, som organisatör av fritidsaktiviteter och som informatör i sexualrådgivningsfrågor.

En snabb överblick av övriga länder i Latinamerika uppvisar stora variationer i fackliga villkor. I Argentina har den fackliga rörelsen CGT spelat en stor roll för den folkliga mobiliseringen mot IMF efter finanskrisen 2001–2002. De fackliga organisationerna samarbetar också med rörelsen för arbetslösa, piqueteros. Trots att den fackliga organisationsgraden har sjunkit de senaste

åren i Chile är den fortfarande relativt hög. Men där finns också många lokala fackföreningar som endast är företagsanknutna. I Paraguay har CUT spelat en avgörande roll för demokratiseringen av landet. Flera förbund är starka, men totalt sett har den fackliga rörelsen försvagats på grund av splittring och ett svagt ledarskap. I Bolivia är fackföreningsrörelsen fortfarande

betydelsefull, men har försvagats till följd av privatiseringen och nedgången inom gruvnäringen, där fackföreningsrörelsen har sin bas. Ett annat problem har varit den starka politiseringen och nedbrytande inre strider.

I Peru har den fackliga rörelsen försvagats till följd av den tidigare presidenten Fujimoris anti-fackliga politik och på grund av inre splittring. I Ecuador spelar den fackliga rörelsen en betydande roll för att försvara de anställdas intressen. I Colombia har paramilitären satt i system att mörda fackliga ledare. Den helt dominerande fackliga rörelsen är centralorganisationen CUT som har cirka 700 000 medlemmar. I Venezuela har den fackliga rörelsen blivit starkt indragen i landets politiska konflikter. En facklig organisation stöder president Chávez, FTB, medan en annan står och i opposition till honom, CTV.

I flera länder i Centralamerika finns flera starka fackliga organisationer. I några länder har dock arbetsgivare och konservativa

delar av den katolska kyrkan tagit initiativ till en företagskontrollerad fackföreningsmodell, den så kallade Solidarista-rörelsen eller Movimiento Solidarista. I Dominikanska republiken finns en framväxande fackföreningsrörelse som samarbetar med svenska Livsmedelsarbetareförbundet. En central fråga för fackföreningsrörelsen är att skydda rätten till självförsörjning av livsmedel.

Många arbetsgivare och repressiva regimer upplever fackföreningarna som ett hot och kränker systematiskt de fackliga rättigheterna. I särklass farligast är det att vara fackligt aktiv i Colombia, där fackliga ledare blivit en måltavla för paramilitären och tidvis av gerillan. Bara under 2008 dödades 49 fackligt aktiva i landet, vilket innebar en ökning jämfört med året innan. I Guatemala fortsätter det antifackliga våldet oavbrutet, med mord, hot, trakasserier, skottlossning mot bostäder och räder mot fackliga kontor. I El Salvador tillämpas inte ILO-konvention 87 om rätten att bilda

BETYDELSEFULLA FACKLIGA ORGANISATIONER I LATINAMERIKA SOM TILLHÖR IFS/ITUC:

Land	Organisation	Antal medlemmar
Argentina	CGT	4,4 miljoner
Brasilien	CUT	7,4 miljoner
Brasilien	Força Sindical	2,1 miljoner
Colombia	CUT	860 000
Mexiko	CTM	1,5 miljoner
Mexiko	CROC	0,5 miljoner

fackliga organisationer, trots att den ratificerades 2006. I Dominikanska republiken och i Mexiko använder sig arbetsgivare av svartlistning och i Mexiko förekommer systematiskt våld och trakasserier mot anställda i maquiladoras (frizoner).

Barnarbete är fortfarande ett stort problem i Latinamerika, i synnerhet i de fattigaste andinska länderna och det saknas tillräckliga resurser, såväl finansiellt som organisatoriskt, för att kunna arbeta effektivt mot barnarbete.

Kvinnornas snabba inträde på arbetsmarknaden har inte följts av en förbättrad

levnadsstandard. Både arbetsmarknaden och fackföreningsrörelsen är könssegregerad. De dominerande förbunden finns inom sektorer med många män. I Latinamerikas ekonomiska frizoner där många kvinnor arbetar, är de fackliga rörelserna svagare. Under det senaste decenniet har dock frågan om jämställdhet blivit allt viktigare för fackföreningsrörelsen. Genom att stärka de fackliga organisationerna inom kvinnodominerade branscher kan man bidra till att minska fattigdomen och till en demokratisk utveckling. ■

GLOBAL UNION FEDERATIONS KONTOR I LATINAMERIKA OCH KARIBIEN:

- EI – www.ei-ie.org
Läraryrskombund, kontor i San José, Costa Rica. I Lima, Peru och Bairro Santa Cecilia, Brasilien.
- BWI – www.bwint.org
Byggnads- trä- och skogsarbetarfack, kontor i Planta Alta, Panama.
- IFJ – www.ifj.org
Journalistförbund, kontor i Caracas, Venezuela.
- IMF – www.imfmetal.org
Metallfack, kontor i Montevideo, Uruguay.
- ITF – www.itfglobal.org
Transportarbetarförbund, kontor i Rio de Janeiro, Brasilien.
- FITTVC/ORI – www.itglwf.org
Textilfack, kontor i Cagua, Venezuela.
- IUF – www.iuf.org
Livsmedels- och hotellarbetarfack, kontor i Montevideo, Uruguay.
- UNI – www.uniglobalunion.org
Handels- och grafikerförbund, kontor i Panama City, Panama.

LO-TCO Biståndsnämnd 2009

Text: Mats Wingborg Form: Ulrika Forsberg/Press Art

Skriften är framtagen med stöd av Sida. Sida ansvarar ej för innehållet.